

A legjobb trükkről

Baudelaire fogalmazta meg azt a híressé vált mondást, mely szerint a sátán legjobb trükkje az, hogy elhíteti magáról: ő nem is létezik. Ez a kijelentés a nevezett szerző saját élményeként megírt egyik rövid prózaversében található, amelynek címe: „A nagyvonalú játékos” (Le joueur génèreaux – lásd: <http://damienbe.chez.com/spleenbis.htm#r29>), és amely ötven társával együtt a Le Spleen de Paris (magyarul „A fájó Párizs”-ként szokták emlegetni, bár a „spleen” inkább életuntságot jelent) című kötetben jelent meg először 1869-ben.

A sátáni trükkéről szóló kijelentés több szempontból is értékelhető, ezért valószínűleg nem haszontalan anyanyelvünkön is hozzáférhetővé tenni az írás szövegét. A prózavers angolul is megvan a világhálón, magyarul azonban hiába kerestem, ezért magam fordítottam franciából.

Charles Baudelaire: A nagyvonalú játékos

”Tegnap a körúton tolongó emberek között úgy éreztem, hogy megérintek egy titokzatos Lényt, akit mindig ismerni vágytam, és akit azonnal felismertem, noha még sohasem láttam. Kétségtelen, hogy benne is volt egy enyémhez hasonló kívánság, mert menet közben kifejezőn rám hunyorított, aminek én siettem engedelmessé válni. Figyelmesen követtem őt, és nyomában hamarosan egy föld alatti káprázatos lakásba értem, ahol olyan pompa ragyogott, melyhez megközelítőleg hasonló Párizs egyetlen első osztályú lakásában sem található. Különösnek tűnt számomra, hogy oly sokszor elmentem e szemkápráztató búvóhely mellett anélkül, hogy megpillantottam volna az ajtaját. Egy felséges, bár részegítő légkör uralkodott belül, amely szinte azonnal elfeledtette az élet unalmas ocsmányságait; itt az ember egy sötét boldogságot lélegez be, amely hasonlít ahhoz, amit Odüsszeusz lótuszevői éreztek, amikor egy elvarázsolt szigeten partra szállva egy örök délután világosságában, a vízesések zsongítóan dallamos hangjainál úgy érezték: az a vágy született bennük, hogy otthonaikat, asszonyaikat, gyermekeiket soha többé ne lássák viszont, és soha ne hajózzanak többé a tenger magas hullámain.

Férfiak és nők végzetes szépségű idegen arcai voltak ott, akiket benyomásom szerint láttam már olyan korszakokban és országokban, amelyekre képtelen voltam pontosan visszaemlékezni, és akik inkább testvéri rokonszenvet sugalltak, mintsem azt a félelmet, amit rendszerint egy idegen külseje hoz létre. Ha valamilyen módon megpróbálnám meghatározni tekintetük valamely sajátos kifejezését, azt mondanám, hogy a szemekben soha nem láttam erőteljesebben izzani a förtelmek unalmát és az élet érzésének halhatatlan vágyát.

Ami vendéglátómat és engem illet, kifogástalan barátok voltunk már amikor leültünk. Zabáltunk, túl sokat ittunk különböző rendkívüli borfajtákból, és – ez sem kevésbé rendkívüli dolog – több óra elteltével úgy tűnt, hogy nem vagyok részegebb, mint ő. A szerencsejátékot, ezt az emberfölötti gyönyörűséget gyakori ivászatunk időközönként megszakította, és meg kell mondanom, hogy játszottam, és gondatlanságból és hősies könnyelműséggel elveszítettem a lelkemet. A lélek egy annyira kitapinthatatlan és gyakran annyira szükségtelen dolog, gyakran oly terhes, hogy ez a veszteség kevesebb nyugtalansággal jár, mint mikor elkallódik a névjegyünk.

Hosszasan elfüstöltünk néhány cigarettát, amelyeknek az íze és összehasonlíthatatlan illata az ismeretlen tájak és boldogságok iránti vágyat kelti fel a lélekben, különféle élvezetekkel tesz mámorossá, és a bizalmasság egy rohamában, amit ő maga sem vett zokon, kézbe véve egy csordultig telt poharat, bátorkodtam felkiáltani: «Az ön halhatatlan egészségére, öreg kecske!»

Csevegtünk a világegyetemről is, a teremtéséről és az eljövendő pusztulásáról; a század nagy gondolatairól, vagyis a haladásról és a tökéletesedésről, és általában az emberi elfogultság és kritikátlan lelkesedés valamennyi formájáról. Ebben a témában Őfensége nem fogyott ki a könnyed és cáfolhatatlan tréfálkozásból. Ilyenkor lágy stílusban, csendesesen fejezte ki magát, amelyet nem találtam az emberiség egyetlen híres házigazdájánál sem. Megvilágította az emberi agyat napjainkig birtokába vevő különböző filozófiák abszurditását, és bizalmasan méltóztatott elmondani nekem néhány alapvető elvet, amelyek hasznát és tulajdonjogát nem illik megosztanom senkivel. Ő semmiképp nem panaszkodott rossz hírre, melyben a világon mindenütt része volt; biztosított arról, hogy

személyesen ő maga a legérdekeltebb az előítéletek lerombolásában, beismerte, hogy egyetlen egyszer féltette a hatalmát; ez azon a napon volt, amikor egy prédikátort hallgatott, aki eszesebb volt, mint a kollégái, és ezt kiáltotta a szószéken: «Kedves testvéreim, amikor a világ haladásával büszkélkedőket halljátok, sose feledjétek, hogy a sátán legjobb trükkje a ti meggyőzések arról, hogy ő nem is létezik!»

Ennek a neves szónoknak az emléke természetesen az akadémiák tárgyaihoz vezetett minket, és furcsa asztaltársam azt állította, hogy ő az esetek többségében nem vonakodik megihletni a pedagógusok írótlát, beszédét és tudatát, és majdnem mindig személyesen, bár láthatatlanul részt vesz valamennyi akadémiai értekezleten.

Ennyi jószágon felbátorodva Istennel kapcsolatos újságokról kérdeztem őt, és arról, hogy látta-e őt mostanában. Némi szomorúságtól árnyalt nemtörődőséggel válaszolt: «Köszöntjük egymást, amikor találkozunk, de mint két régi nemes úr, akikben a velük született udvariasságot nem kapcsolhatja ki egészen egy ősi harag emléke.»

Kétséges, hogy Őfelsége egy ilyen hosszú kihallgatásban némi egyszerű halandót valaha is részesített, és félttem, hogy visszaélek vele. Végül, ahogy a hajnal remegve kifehértette az ablakokat, ez a nagy hírű személyiség, akit annyi költő megénekelt és oly sok filozófus szolgált, akik anélkül, hogy tudatában lettek volna, az ő dicsőségén dolgoztak, azt mondta nekem:

«Szeretném, ha ön megőrizne egy tőlem kapott szép ajándékot, és igazolná, hogy én, akiről annyi rosszat mondanak, néha – köznapi kifejezéssel élve – *jó sátán* vagyok. Hogy ellensúlyozzuk a gyógyíthatatlan veszteséget, amit ön okozott a lelkének, visszaadom azt a tétet, amit önnek – ha a sors ön mellett lett volna – meg kellett volna nyernie, vagyis visszaadom a megkönnyebbülés és nyereség lehetőségét egész életére, erre a különös unalomra, amely valamennyi betegségének és minden szerencsétlen fejlődésének a forrása. Egyetlen vágyát sem fogalmazhatja meg, hogy én ne segíteném megvalósulni azt; ön irányítja majd közönséges felebarátait, önnek jut a dicséret, mi több, az imádat is; az ezüst, az arany, a gyémántok, a tündéri paloták; az emberek jönnek majd, és keresni fogják, és kérik majd, hogy elfogadja mindezt anélkül, hogy a legcsekélyebb erőfeszítést tenne megszerzésükre: oly gyakran változtathatja az otthonát és a hazáját is, ahogy azt a képzelete elrendeli; fáradtság nélkül kielégíti minden gyönyörigényét olyan országokban, ahol mindig meleg van és a nők virágokként illatoznak.» Ezzel feltápáskodott, és egy szívélyes mosollyal elbocsátott engem.

Ha nem tartottam volna attól, hogy egy ilyen nagy gyülekezet előtt megalázom magam, szívesen borultam volna ennek a nagyvonalú játékosnak a lábaihoz, hogy megköszönjem hallatlan bőkezűségét. De lassanként, miután otthagytam őket, egy gyógyíthatatlan gyanakvás kelt a lelkemben; nem mertem tovább hinni egy ilyen rendkívüli szerencsében, és lefekvés után még elmondtam ostoba magatartásom maradványaival az imádat, félálomban ezt ismételve: Istenem! Uram, én Istenem! Add, hogy a sátán megtartsa a szavát!”

Michael Quinlan, aki házassági és családi békéltető (conciliator) a Missouri állambeli St. Louisban, a Keresztény Megújulás Központjának (Center for Christian Family Renewal) pedig ügyvezető igazgatója, az Egyesült Államokban megjelenő **Crisis Magazine** folyóirat 2015. december 28-i számában „A sátán legjobb trükkje” címmel a témával kapcsolatos fenntartásairól fogalmazta meg a véleményét. (Lásd: <http://www.crisismagazine.com/2015/the-devils-greatest-trick>) A továbbiakban igyekszem összefoglalni a mondandóját. A jobb áttekinthetőség érdekében megszámozom a témaköröket.

1.

Ha közelebbről vizsgáljuk Baudelaire történetét, láthatjuk, hogy az megcáfolja a sátántól idézett mondást. Ennél egy sokkal agyafúrtabb trükk van a szerencsejátékban, hiszen a mesélő megjegyzi, hogy majdnem unott közönnyel veszítette el a lelkét, amelyet „szükségtelen és néha terhes dolognak” tekint.

2.

Nyilvánvaló, hogy a sátán meg sem próbálta meggyőzni Baudelaire mesélőjét arról, hogy ő nem létezik; erre nyilvánvalóan nem is volt szüksége. A történet mesélőjét nem csábítja az a gondolat, hogy

a sátán nem létezik. Számára az élete unalmától való megszabadulás élménye, amit a sátán társaságában megtapasztal, valamint annak a földi örömekre vonatkozó ígérete a fontos.

3.

A történetet az Istenhez szóló imával fejezi be, melyben azt kéri, hogy a sátán tartsa meg az ígéretét, és adjon meg neki minden földi élvezetet, amelyekért a lelkét tette fel tétként a játékban.

4.

Posztmodern világunkban nem csupán a sátán létében való hit lett divat, hanem a sátánnal való „régis és tökéletes barátság” is, akit a felvilágosodás, a haladás és az „előítéletek elpusztítójának” bajnokaként csodálnak. Valóban, a sátánt az egyéni szabadság hőseként ünneplik, mindenekelőtt a nemi erkölcs „elnyomásának” megszüntetőjét látják benne.

Ez szintén egy nagy trükk. De sokan, akiket elcsábított a felszabadító sátánnak ez a képe, észreveszik a csalást, mert a kicsapongás elhozza a büntetést. Ezt Baudelaire sorsa is bizonyítja, akinek szégyentelen erkölcstelensége, promiszkuitása és kábítószeres függősége egy masszív szívtrombózishoz és 46 éves korában a halálához vezetett.

Sok nagy megtérés származott az ilyen ébredésektől, melyek felbecsülhetetlen tanúbizonyságot tettek Isten átalakító hatalmáról és kegyelméről.

5.

Egy még nagyobb csel arról győzheti meg az embereket, hogy a sátán létének nincs is jelentősége, mivel Isten olyan könyörületes, hogy senkit nem akar pokolra küldeni, ezért mindenkinek megbocsát. Ez az Isten könyörületességébe vetett önhitt bizalom a sátán első paradicsomi csele fordítottjának tűnik, amikor arra csábította Évát, hogy *ne bízzon Istenben*. De ugyanakkor újracsomagolása ugyanannak a cselnek: nem kellene elhinned Istennek, hogy a vele szembeni engedetlenség a halálhoz vezet. (Teremtés Könyve 3:4)

(Göteborg egyik, azóta elhunyt plébánosa magánbeszélgetésünk közben egyszer váratlanul ezt mondta: „Pokol van, de üres. Isten mindenkinek megbocsát, és senkit nem büntet halála után.” Meglepetéssel, és eltöprengéssel, amikor azt mondtam, hogy ez relativizmus, amivel főleg véleménye szubjektív voltára utaltam. Isten nem bocsáthatja meg az emberek meg nem bánt vétkeit. A bűnbocsánatot kérom és a bűneikért felelősséget nem vállalok azonos elbírálása Isten rendkívüli és elképzelhetetlen igazságtalansága lenne. T. K. A.)

6.

Mindazonáltal azt gondolom, hogy a sátán legnagyobb csele: meggyőzni az embereket, hogy ők nem emberi lények. Ez a csel lehetetlenné teszi, hogy felismerjék igazi szabadságukat, az Isten képére alkotottakban, az Ő fogadott gyermekeiben benne rejlő méltóságot. Sajnálatos tévedése összüleinknek, hogy engedtek az Évát megkísértő sátánnak. Elhitték, hogy mivel engedetlenségük kinyitja a szemüket, olyanokká lesznek, „mint az Isten” (Teremtés 1:27). Ádám és Éva semmibe vették a már kapott adományokat, és megragadni igyekezvén az Istentől független hatalmat, elbuktak.

A sátán ismételi a cselét, különösen napjainkban. Tudjuk, hogy Jézus Krisztus helyreállította, sőt magasabb szintre emelte az emberiség méltóságát, mindnyájunknak megadva a lehetőséget (az erőt), hogy Isten fiai és lányai legyünk. De a sátán újra megpróbálja meggyőzni az embereket, hogy ők nem azok, akik.

7.

A sátán ahelyett, hogy Isten teljes elutasítására biztatna, megelégszik azzal, hogy meggyőzzön minket, hogy Isten számára semmi jelentőséggel nem bírunk: az emberi lények nem többek magas szintre fejlődött szervezeteknél, akik csak fokozatban, de nem a lényegben különbözünk más szervezetektől. Mint más organizmusoknál, az ember viselkedése biológia és környezet kérdése. Nincs szellemi dimenzió, csak az agy kémiai felépítése. Nincs szabad akarat, csak evolúciós meghajtók (ösztönök). Nem vagyunk személyek, csak egy osztály, egy etnikum, egy faj, egy szexuális irányultsággal bíró csoport tagjai stb.

Az egyenlőség világi progresszív megszállottsága az egyenlő követelmények jegyében a személyiség tagadását tükrözi. Ugyanakkor igazolja a még meg nem született élő gyermekek

millióinak a népességgyarapodás ellenőrzése és a társadalmi „felelősség” nevében történő meggyilkolását.

8.

A korszellem hamis tiszteletadással viszonyul az emberi lélekhez. A gyakorlatban ez a „lélek” fogyasztói magamutogatássá, önérdekű izgalommá és üres szentimentalizmussá párolódik. Ma a „szabadságnak” nevezett fogalom testi és kábítószeres élvezetek rabságát jelenti. Nem a vallás, hanem ez a „szabadság” a „tömegek ópiuma”.

9.

Napjaink nagy problémája nem annyira a teológia, mint inkább az antropológia válsága. A modern gondolkodásmód az embert egy állatfaj szintjére redukálja, amelynek semmilyen különös jelentősége nincs se Isten, se az ember számára. Ezért látjuk társadalmunkban mindenütt a kizsákmányolás és az elkorcsosulás mindenféle formáját. Ezek más emberi lényeket csinálnak belőlünk. Lelki szintünket az jellemzi, amit Ferenc pápa „dobd el kultúrának” nevez. Az e világnak élők vezérelve: "Használd és dobd el!" Maradandót csak az alkot, aki túllép ezen a minden eszményt tagadó, az embert megnyomorító életvitelen. Természetfölötti nélkül nincs kultúra.

10.

Vajon miért ez a dolgok kielégítő állapota a sátán számára? Azért, mert az emberi lénynek ebben a nézetében nincs hely a szeretet számára. Valóban, ez szeretetlenség, éppen úgy, ahogy szabadságnak az ellentéte. Szabadság nélkül nincs szeretet... nem lehet Istent választani. Isten tiszteletben tartja a szabadságunkat. A szabad akarat isteni ajándéka képessé tesz minket szeretni, és ez az az erő, amely Istenhez hasonlóvá képes tenni minket. Ha mi, akik a Szeretet Istenével való közösségért lettünk megalkotva, Istent nem szabadon választjuk szeretetben, emberi személyünk nem jut el a beteljesüléshez. Ha visszautasítjuk azt, akik emberi lényekként vagyunk, választásunk révén Isten elveszít minket. Mi az, ami ennél jobban kielégítheti a sátánt?

Göteborg, 2015. december – 2016. január

(Megjelent a *Kapu* című folyóirat 2016/1-es számában)